

This project is financed by
the European Union

ZHVILLIMI DHE KOORDINIMI I POLITIKAVE në **ZHVILLIMIN RAJONAL**

Monitorimi i Parimeve të RAP në Sektorët e Politikave -
Raporti për Shqipërinë

Publikimi:
Zhvillimi dhe koordinimi i politikave në sektorin e zhvillimit rajonal

Publikuesi:
Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim – IDM

Autore:
Dr. Elda Zotaj, Lëvizja Europiane në Shqipëri (EMA)

Grafika:
Eduart Cani

Tiranë, korrik 2022

**FUSHA RAP: ZHVILLIMI DHE KOORDINIMI I POLITIKAVE
SEKTORI I POLITIKAVE: ZHVILLIMI RAJONAL
INSTITUCIONI: FONDI SHQIPTAR I ZHVILLIMIT/ KRYEMINISTRIA**

Ky dokument është prodhuar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian. Përgjegjësia për përmbajtjen dhe informacionin e këtij publikimi i përket vetëm autores, publikuesit dhe rrjetit Think for Europe. Opinonet e shprehura në këtë publikim nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht qëndrimet e Bashkimit Evropian. Për më shumë informacion, luteni të shkoni në: www.par-monitor.org

This project is financed by
the European Union

institut alternativa

TABELA E PËRMBAJTJES

PËRMBLEDHJE E RAPORTIT	4
I. HYRJE	6
I.1 Çfarë monitoron WeBER-i dhe si e bën këtë?	6
I.2 Në këtë raport	6
II. ANALIZË	7
III. REKOMANDIME PËR PËRMIRËSIM	19
SHTOJCAT	21
Akses falas te kërkesat për informim	21
Intervistat	21
Burime të tjera	22

PËRMBLEDHJE E RAPORTIT

Raporti analizon zhvillimin e politikave dhe procesin e koordinimit për politikat e zhvillimit rajonal dhe kohezionit në Shqipëri. Ekzistojnë dy institucione përgjegjëse për politikat e ZhRK-së në Shqipëri: Kryeministria (specifikisht Zyra e zv. Kryeministrit) dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FShZh), një institucion i themeluar në 1993.

Për të vlerësuar kriteret e Zhvillimit dhe Koordinimit të Politikave, të bazuara te Parimet e Administratës Publike të SIGMA-s, raporti shqyrtoi tri akte legjislative:

1) Ligjin nr. 102/2020 për “Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin”

2) VKM-në nr. 459, 30.07.2021, “Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre”

3) Draft-Politika për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin (procesi ex-ante është në vazhdim e sipër dhe ende nuk është arritur në një përfundim. Nuk mundëm të kishim akses në dokumentin e draftit të politikës dhe në shënimin sqarues për shkak të refuzimit nga dy institucionet, duke përdorur argumentin që procesi është në vazhdim e sipër dhe se nuk e ndanin dot me ne. Në këtë aspekt, i vetmi dokument që morëm parasysht për vlerësim ishte Dokumenti i Politikave për Konsiderimin e Qeverisë “Të Çojmë Përpara potencialin ekonomik të Shqipërisë; 2021-2027”).

Për më tepër, janë zhvilluar një numër intervistash me komunikim të drejtpërdrejtë me përfaqësues të Fondit Shqiptar të Zhvillimit dhe Kryeministrit. Nëpërmjet këtij bashkëpunimi të drejtpërdrejtë me përfaqësuesit e institucioneve përkatëse, është sqaruar procedura e hartimit dhe vënies në zbatim të legjislacionit në bazë të politikave të ZhRK-së dhe dokumentet, bashkë me të dhënat e padisponueshme për publikun janë tërhequr mbrapsht për shkak të nevojës për një analizë të hollësishme të legjislacionit të zgjedhur për raportin.

Kur flasim përgjithësisht për procesin e konsultimit dhe zhvillimit të politikave, mund të dalim në përfundimin se janë vënë re disa sfida gjatë procesit të monitorimit. Së pari, politikat e ZhRK-së në Shqipëri janë një fushë e re dhe janë institucionalizuar dhe zyrtarizuar në kuadrin ligjor e institucional vetëm në vitet e fundit. Ligji mbi ZhRK-në u miratua në 2020, ndërkohë që vetë procesi i miratimit të akteve nënligjore është në vazhdim e sipër dhe akoma nuk ka ardhur në një përfundim.

Së dyti, kuadri institucional po merr formë vetëm tanimë, duke parë se ekzistojnë një sërë faktorësh që përfshihen në këtë proces. Duke qenë se Zyra e Kryeministrit dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit janë institucionet kryesore për zhvillimin e politikave në këtë fushë, vlen të përmendet fakti se institucioni koordinator për negociatat e Kapitullit 22 të Acquis-it të BE-së (ku futen edhe politikat e ZhRK-së) nuk është as ZK-ja dhe as FShZh-ja, por Ministria e Punëve të Brendshme. (MPB) MPB-së i kaloi detyra e koordinorit të Kapitullit 22 nga Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme.

Së treti, duke qenë se procesi i hartimit dhe miratimit të paketës legjislative filloi në 2018-2019, vazhdimi i këtij procesi në mënyrë efikase dhe të prekshme u ndërlikua nga Covid-19-a. Sipas zyrtarëve të FShZh-së¹, këto hartime kanë përfunduar dhe sapo ka filluar një proces zyrtar konsultimi. Për shkak të vonesave lidhur me Covid-19-ën, raundi i dytë i procesit të konsultimit nga këto akte nënligjore pritet të përfundojë gjatë gjysmës së parë të vitit 2022².

Gjatë vlerësimit të kriterëve, dilet në përfundimin se nga **15 kriteret** në total, **1 kriter përmbushet plotësisht, 8 kriteret përmbushen pjesërisht dhe 6 kriteret nuk përmbushen**. Problematikat e lidhura me procesin e

1 Ky informacion është marrë nga intervistat me zyrtarët e FShZh-së dhe nga kërkesat për informim që kemi dërguar.

2 “Minuta takimi” me Drejtorin e Direktoriatit të Programimit Strategjik të Fondit Shqiptar të Zhvillimit.

konsultimit të legjislacionit përfshijnë sa më poshtë: i) i gjithë dokumentacioni përkatës nuk është publik dhe nuk mund të aksesohet lehtësisht, ii) mungon krejtësisht perspektiva gjinore, iii) vlerësimi i ndikimit nuk merr krejtësisht parasysh të dhënat përkatëse për të informuar procesin e politikë-bërjes, iv) buxheti dhe kostoja e projektligjeve nuk marrin në konsideratë ndikimin afat-shkurtër dhe afat-gjatë të projektligjeve, v) grupet e marginalizuara e të cenueshme nuk janë përfshirë plotësisht apo në një mënyrë të prekshme në procesin e konsultimit.

Nga ana tjetër, raporti thekson një sërë praktikash pozitive: i) për aktet legjislative është përgatitur dokumentacioni i nevojshëm sipas ligjit, ii) ndiqen të gjithë hapat e procesit të konsultimit siç janë të përcaktuara nga ligji, iii) gjatë procesit të konsultimit, përfshihen grupe të identifikuara që do të ndikohen në mënyrë të drejtpërdrejtë nga këto akte legjislative dhe këto grupe të synuara kanë përfaqësuar një shumëllojshmëri sektorësh (shoqëria civile, komuniteti i biznesit, universitetet) dhe institucionesh publike, iv) institucionet kanë treguar një vullnet të fortë për të vazhduar me konsultimin dhe diskutimin publik për projektligjet, pavarësisht vështirësive me të cilat janë përballur gjatë pandemisë së Covid-19-ës. Edhe pse me vonësë, konsultimet u përfunduan duke përdorur formate online ose hibride që procesi të vijonte dhe të mos ndërpritej.

I. HYRJE

I.1 Çfarë monitoron WeBER-i dhe si e bën këtë?

Monitorimi në zonën e Zhvillimit dhe Koordinimit të Politikave (ZhKP) kryhet sipas dy Parimeve të SIGMA-s..

Parimi 10: Procesi i politikë-bërjes dhe hartimit ligjor është i bazuar në evidenca dhe vlerësimi i ndikimit përdoret vazhdimisht nëpër ministri.

Parimi 11: Politikat dhe legjislacioni janë modeluar në një mënyrë gjithëpërfshirëse që mundëson pjesëmarrjen aktive të shoqërisë dhe lejon koordinimin e perspektivave të ndryshme brenda qeverisë.

Lista e kontrollit e ZhKP-së përmban 15 kriterë, të cilat vlerësohen duke analizuar praktikën e zhvillimit të tri politikave të miratuara dhe akteve ligjore. Duke filluar që nga praktikën e vlerësimit të ndikimit të politikave, verifikohet nëse dokumentet e vlerësimit të ndikimit u përgjigjen plotësisht pyetjeve të caktuara nga dispozitat dhe nëse përdoret informacioni i besueshëm (cilësor dhe sasior) që ka të bëjë me lloje të ndryshme ndikimesh (social, ekonomik, mjedisor dhe nëse kërkohet, ndikim gjinor). Për më tepër, verifikohet nëse përcaktohen opsionet e politikave kur vlerësohen ndikimet, si dhe nëse kryhet analizë shpenzimesh për të tilla opsione. Së fundmi, në pjesën që lidhet me vlerësimin e ndikimit, shqyrtohet nëse zhvillohen mekanizmat e monitorimit dhe vlerësimit për politikën matëse.

Në rastin e përfshirjes së modelimit të politikave, verifikohet nëse konsultimet janë bërë në procesin e zhvillimit të draft-akteve që në fazat fillestare, nëse të gjitha grupet përkatëse të interesit ishin përfshirë që në fillim dhe nëse institucionet sponsorizuese i kanë marrë parasysh komentet dhe sugjerimet e tyre. Për më tepër, kryhet një monitorim i veçantë për të verifikuar nëse hartimet e përfunduara të propozimeve të politikave u nënshtrohen debateve publike (diskutim, konsultim publik), si dhe nëse ftesat për këto debate u përfshijnë të gjithë informacionin përkatës dhe nivelin e shpërndarjes së tyre. Monitorimi vazhdon me analizën e kohës që kanë shpenzuar pjesëmarrësit në debate publike për përgatitjen dhe dërgimin e kontributit, duke analizuar nëse konsultimet e detajuara publike janë botuar dhe, së fundmi, në ç'shikallë ndryshohen aktet e hartimeve të përfunduara nga konsultimet ndërministrorë që kryhen pas konsultimeve publike.

Kjo listë-kontrolli përqendrohet krejtësisht te praktikën e zhvillimit të tri dokumenteve të fundit të politikave të miratuara në periudhën paraprijëse të vlerësimit. Për grumbullimin e të dhënave, qasja ndaj kësaj liste kontrolli mbështetet në evidencat të disponueshme online për publikun, nga faqet interneti të institucioneve të vlerësuara, organet qendrore qeveritare përkatëse dhe portalet e konsultimit publik, por gjithashtu në hartimin e kërkesave për qasje falas në informacion për të gjitha dokumentet që nuk gjenden online. Gjithashtu, intervistat me pjesëmarrësit në proceset e konsultimit dhe me përfaqësuesit e institucioneve të vlerësuara kryhen për të plotësuar evidencat e disponueshme ose për të pasur një perspektivë të drejtpërdrejtë që nevojitet për vlerësimin përfundimtar.

I.2 Në këtë raport

Ky raport ndjek një strukturë standarde të themeluar nga metodologjia e WeBER 2.0. Ky raport bazohet tek analizat e 15 kriterëve për tri aktet ligjore të përzgjedhura. Pjesë e kësaj analize ishin Ligji nr. 102/2020, mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin', VKM-ja nr. 459, 30/07/2021 "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijtë e tyre" dhe draft-politika për "Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin". Vlerësimi për këto tri dokumente përfshiu ekzaminimin e procedurave fillestare (ex-ante) dhe të proceseve të konsultimit të ndërmarra nga institucionet përgjegjëse /drejtuese (Zyra e Kryeministrit dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FShZh)). Për vlerësimin e secilit kriter, është kryer një analizë përshkruese, bazuar mbi dokumentet përkatëse. Raporti përfundon me disa rekomandime të përgjithshme.

II. ANALIZË

Kriteri 1: Vlerësimet e ndikimit të nxjerra nga institucionet relevante u përgjigjen plotësisht pyetjeve të ngritura nga dispozitat dhe metodologjitë e vlerësimit të ndikimit të organeve qendrore qeveritare.

Zv/Kryeministri dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FShZh) u caktuan zyrtarisht si institucione homologe të Programit për Zhvillimin Rajonal në Shqipëri, me Vendimin e Këshillit të Ministrave (që këtej e tutje VKM) nr. 612/2018. Në vitin 2020, Asambleja miratoi **Ligjin nr. 102/2020, mbi “Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin”**. Ligji është dokumenti i parë dhe më i rëndësishëm ligjor që strukturon elementet ligjore të Zhvillimit Rajonal dhe Kohezionit në Shqipëri. Ligji u hartua dhe u mbështet, bazuar te një asistencë e theksuar dhe ekspertizë në politikat rajonale të zhvillimit nga **Agjencia Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (AZhB) dhe Agjencia Austriake për Zhvillim (AAZh)**. Ky ligj përkufizon parimet, objektivat, instrumentet e posaçme, kornizën strategjike dhe kornizat institucionale e financiare themelore për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin . Ligji u miratua nga Parlamenti në korrik 2020 dhe hyri në fuqi më 14 tetor 2020. Për sa i përket analizës së vlerësimit të ndikimit fillestar (ex-ante) për Politikën e Zhvillimit Rajonal dhe Kohezionit nën kornizën e ligjit nr. 102/2020, mbi “Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin”, janë analizuar dokumente të tilla si: a) *Shënim sqarues mbi projektligjin ‘Zhvillimi Rajonal dhe Kohezioni’*; b) *Shënime sqaruese të prezantuara në Komitetin Parlamentar për Integrimin Evropian më 22.07.2020 dhe në Komitetin Parlamentar për Ekonominë dhe Financat më 27.07.2020* c) *Vlerësimi i Ndikimit Rregullator (VNR). Këto dokumente mund të gjenden online te faqja zyrtare e Parlamentit Shqiptar.*³

Projektligji mbi “Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin” dërguar qeverisë u shoqërua nga Vlerësimi i Ndikimit Rregullator (VNR) dhe nga dokumente të tjera të rëndësishme. Raporti i VNR-së është rreth 42 faqe dhe ofron një përmbledhje të problematikës dhe objektivave të ligjit mbi Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin. VNR-ja identifikon dhe analizon disa opsione (3 të tilla) për trajtimin e problemeve të identifikuara; përfshin vlerësimin e ndikimit financiar dhe rezultatet e procesit të konsultimit me grupet e interesit. Dokumentet gjithashtu përshkruajnë mekanizmat për vënien në zbatim, shoqëruar me monitorimin e vënies në zbatim të ligjit të propozuar.

Procedurat e miratimit të ligjit kaluan të gjithë hapat ligjorë të përcaktuara nga VKM-ja nr. 197/2018, “Rregullat e Procedurës” (ReP) në 2018⁴. Fondi Shqiptar i Zhvillimit, bazuar te përgjegjësia e deleguar nga zv. Kryeministri, po punon për përfundimin e akteve nënligjore që do të bëjnë të mundur vënien në zbatim të ligjit mbi ZhRK-në.

Akti i parë nënligjor **“Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre”**, u miratua me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 459, 30.7.2021⁵. Organizimi i rajoneve zhvillimore, të quajtura ndryshe edhe ‘zona të zhvillimit rajonal’ në VKM-në e lartpërmendur është bazuar te një analizë e detajuar, përgatitur nën kornizën e “Programit për Zhvillim Rajonal - Faza e lidhjes” nga Zyra e zv. Kryeministrit dhe Fondit Shqiptar për Zhvillim në Qershor 2015.⁶ Për këtë akt nënligjor, u hartua një shënim sqarues mbi draftin e aktit nga Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FShZh)⁷ në maj 2021.

Është e rëndësishme të theksojmë se janë përgatitur rreth 4 (katër) drafte të tjera të VKM-së dhe se procesi i miratimit të tyre është akoma në vazhdim e sipër:

3 <https://www.parlament.al/ProjektLigje/ProjektLigjeDetails/51424>

4 VKM-ja nr. 197 e 11 prillit 2018 (ReP)

5 <https://kryeministria.al/newsroom/vendime-te-miratuara-ne-mbledhjen-e-keshillit-te-ministrave-date-30-korrik-2021/>

6 http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/REGIONAL_POLICY.pdf

7 Ky dokument u pranua nga FShZh-ja nëpërmjet kërkesës së të Drejtës për Informim.

1. Draft-Politika për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin;
2. Drafti i VKM-së për Komitetin Kombëtar për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin;
3. Drafti i VKM-së mbi Bordet e Monitorimit të Zhvillimit Rajonal;
4. Drafti i VKM-së mbi Strukturën dhe Procedurat për hartimin e Planit Kombëtar për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin dhe Planet Rajonale për Zhvillimin Rajonal.

Ndër draftet e akteve ligjore të lartpërmendura, kemi përzgjedhur **Draft-Politikën për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin** si dokumentin e tretë për procesin e vlerësimit. Institucionet përgjegjëse nuk e vunë në dispozicion dokumentacionin e nevojshëm për të kryer vlerësimin për këtë dokument.

Ndër tri dokumentet e përzgjedhura për procesin e vlerësimit, u përgatit Vlerësimi i Ndikimit Rregullator vetëm për ligjin nr. 102/2020, mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin'. Ndërkohë, dy aktet nënligjore të VKM-së nr. 459, 30.7.2021, dhe draft-Politika për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin nuk përfshinë një dokument VNR-je, siç u kërkua nga ReP-i. VKM-ja nr. 459 është e pajisur me një shënim sqarues, ndërkohë që për Draft-Politikën, dokumenti i vetëm i disponueshëm online është vlerësuar studimi "Të çojmë përpara potencialin ekonomik të Shqipërisë 2021-2027"⁸.

Kriteri 2: Vlerësimet e ndikimit përdorin informacion dhe të dhëna cilësore dhe sasiore, që kanë të bëjnë me lloje të ndryshme ndikimesh, siç e kërkon nevoja.

i) Ligji nr. 102/2020, mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin'

Dokumentet u analizuan në seksione të ndryshme, me fokus të zbulimi i përfshirjes dhe përdorimit të **informacionit dhe të dhënave cilësore dhe sasiore në lidhje me ndikimin socio-ekonomik** të kornizës legjislativë të propozuar në projektligjin mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin'. Vlerësimi i Ndikimit (VN) jep një përmbledhje të përgjithshme lidhur me zhvillimin socio-ekonomik të vendit, duke u përqendruar kryesisht te niveli i pabarazisë së identifikuar brenda rajoneve të Shqipërisë, si dhe në marrëdhëniet ndërmjet këtyre të fundit. Në seksione të ndryshme të dokumentit të VN-së, informacioni i dhënë nuk është kategorizuar sipas seksioneve dhe nën-seksioneve. Është e vështirë të gjendet informacion korrespondues, siç kërkohet në pikat e nën-seksionit. I gjithë dokumenti është i strukturuar në këtë mënyrë. Për shembull, kur flasim për seksionin "Vlerësimi i Opsioneve/Analiza e Ndikimit", ekzistojnë 5 nën-seksione me 9 nën-problematika, në të cilat informacioni i dhënë nuk është i ndarë apo i kategorizuar sipas formatit të modelit, por paraqitet si një i tërë. Është e vështirë të bëhen krahasime dhe të krijohet një përmbledhje për informacionin e dhënë me këtë lloj prezantimi. Në dokumentet e lartpërmendura ka një përmbledhje përshkruese dhe tepër të përgjithshme. VNR-ja e përfshirë për ligjin nr. 102/2020 nuk referon/përdor studime apo raporte. Në vend të kësaj, referon strategji apo plane kombëtare si: Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2015-2020, Plani i Përgjithshëm Kombëtar (Shqipëri 2030), Plani Kombëtar për Integrimin Evropian 2020-2020-2022, etj., shërbejnë si dokumente të politikave që informojnë projektligjin, por që nuk specifikojnë më tutje se cilat aspekte të caktuara të strategjisë apo plane kombëtare po trajton ligji. Gjenden shumë pak të dhëna sasiore në dokument (VNR), të cilat, si rregull, analizohen nga ne për të kuptuar cili do të jetë ndikimi socio-ekonomik i politikave të propozuara. Për më tepër, nuk ka përdorim të **treguesve socio-ekonomikë** në Pjesën 2 të VN-së "Analiza kryesore dhe baza e evidencave", ose më saktë "Problemi i marrë parasysh". I gjithë seksioni përmban pohime dhe përfundime të shkruara në një mënyrë pohuese, pa tregues konkretë apo analiza që lidhen me pabarazinë ndërmjet rajoneve në vend. Kur shihen me kujdes të dhënat për qasjen ekonomike të situatës dhe qasjen krahasuese në lidhje me ndryshimet ndërmjet Shqipërisë dhe vendeve të tjera në rajon apo BE-së, vihet re një analizë e paqartë dhe burimi i këtyre të dhënave nuk specifikohet.

8 http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/REGIONAL_POLICY.pdf

ii) VKM-ja nr. 459, 30.07.2021 "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre"

Lidhur me aktin nënligjor të VKM-së nr. 459, 30.7.2021 "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre", shënimi sqarues jep një përshkrim të shkurtër të **situatës socio-ekonomike të vendit** para miratimit të VKM-së. Dokumenti përfshin të dhëna cilësore, të nxjerra nga analiza e kryer nga Zyra e zv. Kryeministrit dhe Fondit Shqiptar të Zhvillimit në 2015, në kuadër të "Programit për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin - Faza Lidhëse". Në shënimin sqarues, në tabelën nr. 1, përkufizohen objektivat e përcaktuara në analizën për formacionin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri. Objektivat kryesore janë detajuar më tej në 12 nën-objektivat specifike të shprehur në 63 tregues. Objektivat, nën-objektivat dhe treguesit **nuk shoqërohen nga të dhëna, por gjendet vetëm një listë kriteresh vlerësuese pa të dhëna cilësore apo sasiore** të cilat do të ishin të rëndësishme për të sqaruar situatën dhe për të ditur çfarë i lidh saktësisht të gjithë rajonet zhvillimore si dhe për të krahasuar opsionet kur flitet për analizë të dhënash. Theksojmë faktin se janë përfshirë shumë pak të dhëna lidhur me rajonet, si p.sh.: numri i popullsisë dhe zona e rajoneve bazuar te propozimi nr. 3.

iii) Draft-Politika për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin

Për draft-politikën e Zhvillimit Rajonal dhe Kohezionit dhe Dokumentin e Politikave për Konsiderimin e Qeverisë, është përgatitur "Të Çojmë Përpara potencialin ekonomik të Shqipërisë 2021-2027". Për këtë raport monitorimi, është analizuar Dokumenti i Politikave, ku dilet në përfundimin se ky dokument propozon një qasje të Qeverisë Shqiptare (QSH) të përpjekjeve të ardhshme për të arritur një zhvillim të suksesshëm të vendit. Dokumenti i politikave është deklarata e parë mbi politikat rajonale në Shqipëri dhe përfundon me një propozim që përcakton drejtimin e politikave dhe planin-kornizë të aktiviteteve të zhvillimit rajonal për 2021-2027⁹. Dokumenti përmban 48 faqe dhe jep një analizë të gjerë mbi situatën socio-ekonomike në seksionin "Zhvillimi ekonomik dhe kohezioni" dhe në seksionin "Zhvillimi social dhe kohezioni" i vendit, si dhe një analizë ku vlerësohet se cilat mund të jenë opsionet për Politikën e Zhvillimit Rajonal dhe Kohezionit. Gjenden disa të dhëna sasiore, lidhur me popullsinë dhe demografinë, të cilat janë bazuar te Regjistrimi i Popullsisë së vitit 2011, bashkë me disa të dhëna të viteve 2016-2017 mbi numrin dhe ndryshimin e popullsisë në zonat urbane dhe rurale, numrin e popullsisë bazuar në qarqe të ndryshme apo moshën mesatare të popullsisë. Të dhënat e performancës makro-ekonomike përfshijnë rritjen e PBB-së, PBB-në për frymë, qarqet që kontribuojnë më shumë në PBB-në nominale, të dhëna krahasuese të rajonit dhe ndërmjet sektorëve ekonomikë, numrin e punonjësve, si dhe ndryshimin përgjatë viteve. Të dhënat e zhvillimit social përfshijnë shkallën e papunësisë, nivelin e arsimit, statusin shëndetësor të popullsisë dhe shërbimet shëndetësore, bazuar te rajonet e ndara. Përveç kësaj, dokumenti përfshin disa të dhëna cilësore, me fokusin te problematikat mjedisore, të tilla si të dhëna mbi mbetjen urbane dhe lëvizjet e popullsisë.

Kriteri 3: Vlerësimet e ndikimit gjinor kryhen si pjesë e procesit të vlerësimit të ndikimit.

Nuk gjenden evidenca apo të dhëna të përshtatshme që merren parasysh për të vlerësuar ndikimin gjinor të politikave. Në të gjithë dokumentin, nuk përfshihen të dhëna apo informacione lidhur me ndikimin e politikave në kontekstin gjinor. Ndikimi i politikave nuk analizohet nga një perspektivë gjinore.

Kriteri 4: Opsionet e politikave janë përcaktuar si pjesë e procesit të vlerësimit të ndikimit.

9 http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/REGIONAL_POLICY.pdf

i) Ligji nr. 102/2020, mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin'

Nën kornizën e VN-së janë analizuar 3 opsione: **Opsioni 0; Opsioni 1 dhe Opsioni 2** (i cili preferohet më shumë) Së pari, në "Opsionin 0" nuk ka ndryshime/ ka status quo. Në këtë opsion, përkufizimet e zhvillimit rajonal nuk janë të integruara, i përkasin një baze ligjore të përgjithshme dhe janë bërë kryesisht nëpërmjet ligjit vjetor të buxhetit dhe politikave/strategjive sektoriale. Së dyti, "Opsioni 1" ka të bëjë me ristrukturimin e Fondit Shqiptar të Zhvillimit përgjatë rishikimit të Shtojcës 3 të Ligjit Vjetor të Buxhetit. Së fundmi, "Opsioni 2", i cili është edhe më i preferuari, është Drafti i një ligji të ri mbi Politikën Rajonale dhe Kohezionin. Në VN janë përfshirë qartë implikimet për tri opsionet e politikave. Në seksionin "Përshkrim i opsioneve të marra parasysh" (VN-ja fq. 19-23) përmbajtja e secilit opsion të politikave të dhëna në VN është shtjelluar me detaje, duke përfshirë këtu edhe atë që ofron secili prej opsioneve. Ky seksion është përmbushur në përputhje me pyetjet e ngritura. Informacioni i dhënë jep pikëpamje e sqarim të qartë të ndryshimeve ndërmjet secilit opsion.

ii) VKM-ja nr. 459, 30.07.2021 "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre"

Shënimi sqarues përfshin tri propozime për ndarjen e rajoneve zhvillimore. Në këtë dokument pohohet se "Rajonet zhvillimore janë njësi territoriale që përfshijnë një sërë njësisish të vetëqeverisjes vendore, duke marrë parasysh vendndodhjen dhe pozicionin e tyre gjeografik, karakteristikat e zhvillimit socio-ekonomik, numrin e popullsisë dhe perspektivën e zhvillimit ekonomik". Dokumenti përfshin qasje metodologjike për tri propozimet, që janë gjithashtu të bazuara te studimi kërkimor "Programi i Zhvillimit Rajonal - Faza Lidhëse" dhe përvoja e fituar nga viti 2014 e në vazhdim. Bazuar te propozimi i përfshirë në shënimin sqarues dhe analiza e kriterëve të lidhura me numrin e popullsisë dhe në të njëjtën kohë, të gjithë kriteret e tjera të përcaktuara si: (i) vendndodhja dhe pozicioni gjeografik; (ii) karakteristikat e zhvillimit socio-ekonomik dhe (iii) pikëpamja e zhvillimit ekonomik dhe përcaktimi i rajoneve zhvillimore/zonave në Shqipëri.

Dokumenti sugjeron se propozimi nr. 3 duhet të konsiderohet si ndarja më e preferuar e territorit shqiptar. Duhet të theksojmë se ndryshimet ndërmjet propozimeve nuk janë të qarta, meqenëse mungon një analizë e detajuar krahasuese. Gjithashtu, nuk është e qartë çfarë ofron secili propozim. Informacioni i përfshirë në Hartën/Grafikun nr. 3 "Propozime për formacionin e rajoneve zhvillimore/zonave në Shqipëri" - Ndarja e AKM-së paraqet/ofron shumë pak informacion mbi ndryshimet ndërmjet tri propozimeve, apo mbi arsyet për zgjedhjen e propozimit të tretë si opsioni më i mirë. Nuk është e qartë cilat janë avantazhet apo disavantazhet e propozimit nr. 1 dhe nr. 2.

iii) Draft-Politika për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin

Dokumenti i Politikave për Konsiderimin e Qeverisë "Të Çojmë Përpara potencialin ekonomik të Shqipërisë; 2021-2027", mbi të cilin bazohet draft-politika për ZhRK-në, jep dy paradigma në analizën e tij: paradigmen e vjetër (zhvillimi sektorial) dhe paradigmen e re (zhvillimi sektorial i integruar). Në Shtojcën 2 - Qasja ndaj Politikave Rajonale dhe Shtojca 3 - Propozime për Politikën e Ardhshme Rajonale, ofrohet një analizë krahasuese ndërmjet dy paradigmat, ku merren parasysh a) qëllimet, b) instrumentet, c) dimensionet territoriale, d) njësitë territoriale, e) pjesëmarrësit.¹⁰ Dokumenti nxjerr përfundimin se opsioni më i mirë është vënia në zbatim e paradigmes së re, meqenëse është parashikuar se ky ndryshim do të sjellë: orientim të theksuar të ndërhyrjeve publike, përfundim të ndjesisë së konkurrencës, kalim te modelet afatgjata të politikave të zhvillimit të decentralizuar, si dhe kalim tek investimet selektive e të përqendruara. Gjithashtu, bazuar te Perspektiva e BE-së, dokumenti shfaq një vizion të ZhR-së në Shqipëri deri në vitin 2027. Dokumenti i Politikave ofron informacion të mjaftueshëm mbi paradigmat dhe avantazhet, parimet e rezultatet e tyre.

Kriteri 5: Opsionet e politikave kanë kosto dhe rezultatet e analizës tregojnë qartë koston dhe burimin/et e fondit për politikën e propozuar.

¹⁰ http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/REGIONAL_POLICY.pdf

i) Ligji nr. 102/2020, mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin'

Në VN janë përfshirë dhe parashikuar kostot për opsionin 1 dhe 2 me një metodë krahasuese me status quo-n, i cili është opsioni 0. Ky informacion jepet në Shtojcën 2/a, titulli i Tabelës: "Vlera aktuale neto totale (VAN) - kostot dhe përfitimet me vlera monetare të përcaktuara në miliona të totalit, të zbritura nga 10 vite (Vlera e kostos aktuale dhe vlera e përfitimeve aktuale); krahasuar me status quo-n". Nga analiza e përfitimeve të kostos së dy opsioneve të krahasuara me status-quo-n, është përzgjedhur opsioni 2.

Në VN argumentohet se: "Nga analiza e tri opsioneve, u përzgjedh Opsioni 2, meqenëse promovon krijimin e një mekanizmi institucional, bazuar mbi praktikën më të mira ndërkombëtare dhe meqenëse respekton parimet e filialeve dhe partneritetit në formulimin, vënien në zbatim dhe monitorimin e politikave të zhvillimit rajonal, strategjisë dhe kohezionit. Në të njëjtën kohë, mundëson krijimin e kapaciteteve të nevojshme për menaxhimin e fondeve të BE-së nëpërmjet instrumenteve para-hyrëse, si dhe nëpërmjet fondeve strukturore të pritura." Bazuar në Shtojcën 2/b, nën titullin e Tabelës: "Vlera aktuale neto totale (VAN) për secilin opsion pohon se opsioni 2 është opsioni më i mirë, pasi ka vlerën aktuale neto më të lartë." Ligji nuk ka për qëllim t'u imponojë kosto grupeve të tjera të interesit, si bizneset apo partnerët e tjerë socio-ekonomikë. Kjo shfaqet qartë në shtojcën 2/a, ku këto rubrika të tabelës nuk kanë vlera të përcaktuara. Nuk është e qartë nëse, në vënien në zbatim të politikave rajonale dhe të kohezionit, kostot do të mbeten po ato që u parashikuan apo nëse vetë vënia në zbatim e këtyre politikave, duke përfshirë edhe pjesëmarrës të tjerë (biznese, grupe të tjera), do të përballlet me kosto shtesë në të ardhmen. Burimet e financimit për opsionet janë identifikuar.

Në dokumentin "Plani Kombëtar për Integrimin Evropian 2022-2024", pohohet se mbështetja e autoriteteve shqiptare ndaj Zhvillimit Rajonal nuk është vetëm teknike dhe ligjore, por edhe financiare. Qeveria Shqiptare ka përkufizuar qartë metodat dhe burimet e financimit për Programin Operacional, brenda një periudhe 7-vjeçare. Përfshirja e institucioneve ndërkombëtare dhe vendeve partnere shërben si garanci për qëndrueshmërinë e kësaj nisme. I gjithë procesi, në lidhje me mënyrën si parashikohen përgatitja dhe miratimi i Programit Operacional të Zhvillimit Rajonal, do të sigurojë një qasje të drejtë, të barabartë dhe të paanshme politikisht. E njëjta gjë vlen edhe për procesin e vënies në zbatim. Vetë ligji përcakton parimet ku do të bazohet sistemi i vendosur për zhvillimin Rajonal. FShZh-ja po menaxhon disa programe të financuara nëpërmjet buxhetit të shtetit, kredive dhe granteve. Fondet e buxhetit të shtetit për infrastrukturën vendore dhe rajonale po përdoren për bashkë-financimin e disa programeve të zhvillimit në territor. Për më tepër, disa programe të menaxhuara nga FShZh-ja, siç është furnizimi i ujit, financohen nëpërmjet kredive dhe bashkë-financohen nga qeveria vendore në vlerën 10%. Aktualisht, nëpërmjet një programi të financuar nga qeveritë Zvicerane dhe Austriake, janë hedhur në treg dy thirrje për propozim nga FShZh-ja, ku aksionet janë financuar 85% nga grantet dhe 15% nëpërmjet bashkë-financimit të njësisve administrative vendore. Këto aksione janë konsideruar si skema pilote për t'u dhënë kapital dhe për t'u përsëritur gjatë përgatitjes dhe vënies në zbatim të Programit Operacional të Zhvillimit Rajonal.

ii) VKM-ja nr. 459, 30.07.2021 "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre"

Shënimi sqarues për draftin e VKM-së "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre" pohon se: "Vendimi i draftit nuk ka ndikim mbi të ardhurat dhe shpenzimet e buxhetit të shtetit". Duke marrë parasysh ndikimin që ka vënia në zbatim e kësaj VKM-je mbi rajonet dhe zhvillimin e sektorëve ekonomikë e shoqërorë, një deklaratë e tillë nuk e qartëson mënyrën se si do të vihet në zbatim kjo VKM me Burimet Njerëzore, buxhetin dhe kapacitetet teknike aktuale të institucioneve përgjegjëse. Themelimi i këtyre katër rajoneve zhvillimore do të kërkojë përgatitje dhe aktivitete për përforcimin e aftësive të stafit përgjegjës, aktivitete promovionale dhe ndërgjegjësuere me grupet e interesuara, siç janë komuniteti i biznesit, shoqëria civile dhe qytetarët që preken nga ky fenomen, si dhe investime në infrastrukturë e në pajisje teknike.

iii) Draft-Politika për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin

Dokumenti i politikave përmban një përmbledhje të përgjithshme lidhur me dy paradigmat, por kostot nuk janë parashikuar apo analizuar.

Kriteri 6: Monitorimi i Politikave dhe mekanizmat e vlerësimit janë zhvilluar siç duhet, si pjesë e procesit të vlerësimit të ndikimit, së bashku me treguesit e performancës.

Në VN janë përkufizuar pjesëmarrësit kryesorë përgjegjës për monitorimin dhe vënien në zbatim të politikave. Te seksioni "Monitorimi dhe Vënia në Zbatim" përfshihen organe, të tilla si:

- Komiteti Kombëtar për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin - është organi kryesor përgjegjës për zhvillimin, hartimin dhe vënien në zbatim të Politikave të Zhvillimit Rajonal dhe është gjithashtu nën drejtimin e zv. Kryeministrit të Republikës së Shqipërisë.
- Autoriteti Menaxhues - është përgjegjës për menaxhimin e programit operacional, në përputhje me parimet e menaxhimit të suksesshëm financiar dhe për arritjen e objektivave e treguesve të matshëm. Fondi Shqiptar i Zhvillimit e luan këtë rol.
- Bordet e Monitorimit të Zhvillimit Rajonal - janë organet kryesore që promovojnë interesat e Rajoneve Zhvillimore dhe që shërbejnë si organe të përbashkëta të njëjësive të vetëqeverisjes vendore të rajonit zhvillimor.
- Për sa u përket mekanizmave të monitorimit dhe vlerësimit, në VN pohohet se, në përputhje me dispozitat e Nenit 23 të Ligjit, në krye janë organet e mëposhtme:
- Komiteti Kombëtar për Zhvillimin Rajonal kryen funksionet e Komitetit të Monitorimit për Vënien në Zbatim të Politikave të Zhvillimit Rajonal dhe vënien në zbatim të Programit Operacional.
- Katër Bordet e Monitorimit të Zhvillimit Rajonal kryejnë funksionet e Komitetit të Monitorimit për Vënien në Zbatim të Politikave të Zhvillimit Rajonal dhe vënien në zbatim të Programit Operacional në nivel rajonal.

Në seksionin "*Rishikim/faza e vlerësimit*" (VNR-ja fq.36-9) përkufizohen treguesit/masat e monitorimit dhe vlerësimit. Komiteti Kombëtar për Zhvillimin Rajonal kryen funksionet e Komitetit të Monitorimit për Vënien në Zbatim të Politikave të Zhvillimit Rajonal dhe vënien në zbatim të Programit Operacional. Komiteti i Monitorimit miraton rregullat dhe procedurat për monitorimin dhe vlerësimin e Programit Operacional. Një herë në vit, Komiteti i Monitorimit rishikon vëniet në zbatim të Programit Operacional dhe përmbushjet e objektivave dhe qëllimeve, të përcaktuara në Programin Operacional, bazuar te Raportet Vjetore dhe Përfundimtare të Vënies në Zbatim, që janë përgatitur nga Autoriteti Menaxhues. Kemi identifikuar 26 tregues, të cilët synojnë të masin performancën dhe ndikimin, lidhur me qëllimin e përgjithshëm dhe objektivat rajonale të kategorizuar në gjashtë zona: (i) popullsia dhe demografia (ku përkufizohen 5 tregues);

(ii) tregu i punës (9 tregues);

(iii) aktivitetet strukturore dhe ekonomike (4 tregues);

(iv) arsimit (2 tregues)

(v) të ardhurat dhe varfëria (3 tregues);

(vi) risia dhe teknologjia (3 tregues) Këta janë tregues të performancës që luajnë një rol thelbësor për vlerësimin e rezultateve të politikave.

Në rastin e shënimit sqarues për draftin e VKM-së "Mbi përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre", treguesit janë vetëm nën kornizën e propozimeve për ndarjen e AKM-së. Ky dokument nuk përmban seksione për mekanizmat e monitorimit dhe vlerësimit.

Po ashtu, as në dokumentin e politikave për draft-Politikën e ZhRK-së, nuk gjenden seksione për mekanizmat e monitorimit dhe vlerësimit.

Kriteri 7: Konsultimet zhvillohen gjatë avancimit të politikave dhe legjislacionit.

Ligji nr. 146/2014¹¹ mbi Njoftimin dhe Konsultimin Publik, përveç dispozitave të zakonshme për zhvillimin e procesit të njoftimit dhe konsultimit publik të një drafti- akti *gjithashtu ofron mundësi për një procedurë speciale, sipas së cilës, autoriteti publik mund të grumbullojë informacion dhe/ose opinione paraprake nga grupet e interesit para nisjes së procesit të hartimit të aktit përkatës (Neni 12 i Ligjit). Kjo është një dispozitë tolerante, dhe si e tillë, mund ose jo të vihet në zbatim nga organi publik, në varësi të vendimit të institucionit.*

Nuk dëshmohen evidenca që janë zhvilluar konsultime të tilla për të tri aktet ligjore, të monitoruara gjatë zhvillimit të politikave. Edhe pas kontaktimit me përfaqësuesit e institucioneve të monitoruara, ata nuk ofrojnë asnjë lloj informacioni lidhur me një proces të tillë. Kjo procedurë nuk është vënë akoma në zbatim. Për më tepër, legjislacioni shqiptar nuk jep një përkufizim të qartë, por vendimi nëse duhen zhvilluar konsultime ose jo në këtë fazë të hershme të avancimit të politikave apo nëse duhet të zhvillohen takime me palët dhe grupet e interesuara, lihet në dorë të institucioneve.

Kriteri 8: Konsultimet e zhvilluara gjatë procesit të avancimit të politikave përfshijnë të gjitha grupet e interesit përkatëse.

Njësoj si Kriteri 7.

Kriteri 9: Konsultimet e zhvilluara gjatë avancimit të politikave marrin siç duhet parasysh kontributin e nxjerrë nga të konsultuarit.

Njësoj si Kriteri 7.

Kriteri 10: Pasi draft-politika përgatitet, kalon nëpërmjet një procesi konsultimi (debat) publik.

Kriteret dhe procedurat e konsultimit publik janë përcaktuar në Ligjin nr. 146/2014¹² mbi Njoftimin dhe Konsultimin Publik, si dhe në Direktivën e Procesit të Konsultimit Publik, miratuar në janar 2021. Direktiva përmban udhëzime praktike e të detajuara për planifikimin, monitorimin dhe vënien në zbatim të procesit të konsultimit. Sipas rregullores aktuale, kërkohet konsultim publik për projektligjet dhe për dokumentet strategjike të draft-politikës me një interes të madh publik¹³.

Është zhvilluar një proces/debat konsultimi publik për të gjithë dokumentacionin përkatës të projektligjit mbi "Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin". Procedura ka qenë në përputhje me nenin 11 të Ligjit nr. 146/2014¹⁴ mbi Njoftimin dhe Konsultimin Publik. Në mars të vitit 2020 u publikua projektligji dhe dokumentacioni mbështetës

11 <https://www.idp.al/legjislacionnjoftimi-dhe-konsultimi-publik/>

12 <https://www.idp.al/legjislacionnjoftimi-dhe-konsultimi-publik/>

13 Shih gjithashtu: Raport Monitorimi, Parimet e Administratës Publike: Shqipëri, OBZHE 2021 , fq.58

14 <https://www.idp.al/legjislacionnjoftimi-dhe-konsultimi-publik/>

në portalin e konsultimit publik: <http://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/262>. Në fillim të vitit 2020, u dërgua njoftimi për takimet e konsultimit nëpërmjet ftesave zyrtare, duke përfshirë këtu edhe të gjithë dokumentet fillestare (ex-ante), si dhe nëpërmjet e-mailit.

Në VN pohohet se konsultimi publik u zhvillua gjatë periudhës mars-maj 2020¹⁵. Në seksionin e konsultimit (VNR-ja fq.5) pohohet se: *"Procesi i konsultimit ka qenë gjithëpërfshirës dhe paralel me procesin e diskutimit me organet e qeverisjes vendore, së bashku me shoqatat e tyre përkatëse"*. Dokumentet fillestare (ex-ante) janë diskutuar me ministritë e linjës dhe institucionet e mëposhtme: (i) Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale; (ii) Ministria e Mbrojtjes; (iii) Ministri i Shtetit për Mbrojtjen e Sipërmarrjes; (iv) Ministria e Drejtësisë; (v) Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme; (vi) Ministria e Kulturës; (vii) Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë; (viii) Ministria e Financave dhe Ekonomisë; (ix) Ministria e Turizmit dhe Mjedisit; (x) Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural; (xi) Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë; (xii) Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI). Në versionin përfundimtar të Shënimit Sqarues (mundësuar në sajë të një kërkesë për informim, nga FShZh-ja), seksioni X "Procesi i konsultimit, opinionet dhe rekomandimet e Ministrive" shfaqet gjatë gjithë komunikimit me institucionet e përfshira në këtë proces konsultimi. Në këtë pjesë të dokumentit janë dhënë rekomandime sipas institucioneve, të cilat kanë dërguar përgjigje, si dhe reflektime përkatëse të institucioneve të caktuara (Zyra e Kryeministrit dhe FShZh-ja). Përveç institucioneve të lartpërmendura, është zhvilluar një proces konsultimi më i gjerë edhe në 61 Njësi Vetëqeverisjesh Vendore, në 12 Qarqe të Shqipërisë, me Shoqatën e Këshillave të Qarqeve, Shoqatën për Autonomi Vendore dhe Shoqatën e Bashkive të Shqipërisë. I gjithë procesi i konsultimit është dokumentuar nëpërmjet përgjigjeve formale të pjesëmarrësve dhe institucioneve të përfshira.

Bazuar në Raportin Vjetor të FShZh-së për periudhën janar-dhjetor 2020, pohohet se: *"për realizimin e procesit të konsultimit të ligjit të lartpërmendur, u organizuan 13 takime online me përfaqësuesit e njësive së parë dhe të dytë të Vetëqeverisjes Vendore dhe dy takime individuale me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, bashkë me Ministrinë e Vetëqeverisjes. Në aspektin e jashtëm, komentet e Ministrive të tjera të linjës njohën një shtrirje më të gjerë"*. Ligji nr. 102/2020, mbi 'Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin', kaloi nëpërmjet një procesi të gjerë konsultimi në nivel vertikal dhe horizontal gjatë gjysmës së parë të vitit 2020, duke siguruar kështu si kontribute, po ashtu dhe rezultate nga Njësitë e Qeverisjes Vendore, Shoqata e Bashkive, rajonet dhe Ministritë e linjës. Pas analizimit të gjithë dokumenteve lidhur me 'Projektligjin mbi Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin', dalim në përfundimin se të gjithë grupet e rëndësishme të interesit janë përfshirë në procesin e konsultimit, qoftë kjo nëpërmjet institucioneve publike qendrore, institucioneve vendore apo shoqatave (pjesëmarrës të shoqërisë civile).

Institucionet përgjegjëse të avancimit të politikave kanë marrë parasysh komentet dhe rekomandimet e të konsultuarve dhe kjo është pasqyruar në përditësimin/korrigjimin e dokumenteve fillestare (ex-ante). Në rastin e procesit të konsultimit të ligjit, dokumentet zyrtare të mbledhura dëshmojnë përfshirjen e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë dhe Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme në 2 mbledhje të organizuara në vend. Gjithashtu, janë grumbulluar kontribute dhe komente nga Ministritë e tjera të linjës. Për sa i përket kontributit mbi rekomandimet dhe sugjerimet e dhëna nga të konsultuarit gjatë 13 takimeve online, (takimet online u mbajtën për shkak të pandemisë së Covid-19-ës) evidencat dëshmojnë se janë marrë parasysh grupet e punës në nivelin rajonal, anëtarët e Njësive të Qeverisjes Vendore dhe Shoqatat e Bashkive dhe Qarqeve. Pjesëmarrësit e Shoqërisë Civile në këtë proces konsultimi përfaqësohen nga Shoqata e Këshillave të Qarqeve, Shoqata për Autonomi Vendore dhe Shoqata e Bashkive të Shqipërisë. E gjithë procedura është dokumentuar me shënime sqaruese, ku janë përshkruar dhe përmendur dokumentet zyrtare (komentet nga shoqatat në fjalë).

b) VKM-ja nr. 459 dhe Draft-Plani për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin

Fondi Shqiptar i Zhvillimit, bazuar në përgjegjësinë e deleguar nga Zyra e zv. Kryeministrit, është në krye të përfundimit të akteve nënligjore që do të mundësojnë vënien në zbatim të Ligjit mbi ZhRK-në.

Duke iu referuar procedurës së konsultimit për draftin e akteve nënligjore, ai bëhet njëherësh për të pesta aktet nënligjore (**VKM-ja nr. 459**, e cila është miratuar tashmë + 4 të tjera, të cilat janë akoma drafte) bashkë me **Draft-Politikën për ZhRK-në**. Gjatë këtyre takimeve, u zhvilluan konsultime dhe diskutime për 5 aktet nënligjore,

15 <http://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/262> - ky nuk është versioni përfundimtar. Gjatë monitorimit, FShZh-ja ofroi versionet përfundimtare të VN-së dhe Shënimit Sqarues.

duke çuar kështu në përgatitjen e draftit të VKM-së nga ekipi i FShZh-së, shoqëruar me përkrahjen dhe ndihmën teknike të ofruar nga projekti i qeverive zvicerane dhe austriake mbi Zhvillimin Rajonal në Shqipëri. (PZHRSH)¹⁶. Akti i parë nënligjor “Për përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre”, u miratua me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 459, 30.7.2021.

Bazuar në shënimin sqarues (fq.14) të VKM-së “Për përkufizimin e rajoneve zhvillimore në Shqipëri dhe kufijve të tyre”, në seksionin VIII “Ministritë, institucionet dhe personat që kontribuan për draftin e VKM-së ” pohohet se: Gjatë këtyre konsultimeve, **nuk pati sugjerime për ndryshime në draftin e aktit nënligjor.**

Gjatë periudhës dhjetor 2020 - prill 2021, qeveria shqiptare, e përfaqësuar nga zv/Kryeministri i Shqipërisë dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FShZh), ka zhvilluar një proces më të gjerë konsultimi lidhur me draftet e akteve nënligjore. U organizuan rreth 26 takime ndërgjegjësuese në 12 Rajonet e vendosura në 4 rajonet zhvillimore, me 183 pjesëmarrës institucionale dhe jointucionale, që u përfshinë në diskutime në tryezë të rrumbullakët mbi reformën e zhvillimit rajonal, objektivat e politikave, si dhe mbi nevojat dhe sfidat e komuniteteve vendore dhe rajonale përkundrejt zhvillimit rajonal dhe kohezionit¹⁷. Duke i kushtuar një vëmendje të veçantë situatës aktuale, që u shkaktua si rezultat i pandemisë së Covid-19-it gjatë periudhës 2020-2021, takimet në këto rajone u zhvilluan në 2 ose më shumë seksione për qark, në të cilat pjesëmarrësit u ndanë në 2 grupe të rëndësishme interesi: pjesëmarrësit institucionale (përfaqësues të bashkive, të institucioneve të decentralizuara dhe të rajoneve) dhe pjesëmarrës jointucionale (përfaqësues të bashkësive afariste, të shoqërisë civile, të OJQ-ve dhe të qendrave të edukimit/hulumtimit). Pjesëmarrësit e lartpërmendur diskutuan: konceptin dhe modelin e politikave të zhvillimit rajonal dhe kohezionit, sistemin që do të mundësojë vënien në zbatim të politikave të zhvillimit rajonal, pjesëmarrësit thelbësorë në këtë proces dhe roli i tyre, praktikatat aktuale për zhvillimin rajonal, përmirësimet që priten të vijnë, si dhe statusin e reformës pas miratimit të ligjit nr. 102/2020 ‘Mbi Zhvillimin rajonal dhe kohezionin’. Pjesë e diskutimit ishin gjithashtu edhe shqetësimet dhe problematikat që kanë nevojë të trajtohen gjatë vënies së mëtejshme në zbatim të VKM-ve.

FShZh-ja na ka dërguar vetëm 17 minuta të Mbledhjeve për procesin e konsultimit mbi draftet e akteve nënligjore, të zhvilluar gjatë periudhës dhjetor 2020 - janar 2021 në rajone të ndryshme . Nga vëzhgimi i 17 minutave të mbledhjeve, duket se procesi është zhvilluar në mënyrën e duhur. Në çdo mbledhje ka patur debate në lidhje me draftet e akteve. Gjithashtu, janë marrë parasysh edhe disa prej sugjerimeve e rekomandimet.

Kriteri 11: Njoftimi mbi konsultimin (debatin) publik përfshin publikimin e të gjithë dokumenteve përkatëse.

Në mars të vitit 2020 u publikua projektligji dhe dokumentacioni mbështetës në portalin e konsultimit publik. – a) projektligji; b) VNR-ja; c) shënim sqarues; d) tabela e përputhshmërisë; e) deklaratat për shtyp. E gjithë procedura e konsultimit mund të gjendet gjithashtu në faqen e internetit të Asamblesë së Shqipërisë.¹⁸

VKM-ja nr. 459 nuk është botuar në Regjistrin Elektronik për Njoftimet dhe Konsultimet Publike Dokumente të tilla si drafti i VKM-së apo shënim shpjegues që janë analizuar për këtë akt nënligjor, janë siguruar në sajë të së Drejtës për Informim nga FShZh-ja.

Draft-Politika për ZhRK-në është në proces e sipër, kështu që nuk gjenden dokumente online.

16 <http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/Minuta-takimi-1.pdf>. <http://rdpa.al/discussed-at-the-meeting-of-the-consultative-council-central-government-local-government-draft-law-on-regional-development-and-cohesion/>. <http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/Minuta-takimi-2.pdf>

17 <http://rdpa.al/first-round-of-awareness-raising-campaign-in-the-framework-of-regional-development-and-cohesion-reform-in-albania-successfully-finalized/>

18 <https://www.parlament.al/ProjektLigje/ProjektLigjeDetails/51424>

Kriteri 12: Ministria përkatëse shpërndan në mënyrë aktive ftesën e pjesëmarrjes në konsultimin (debatin) publik.

Bazuar te dokumentet fillestare (ex-ante) përkatëse për ligjin nr. 102/2020, pohohet se janë përdorur të paktën dy mënyra shpërndarjeje: 1) Regjistri Elektronik për Njoftime dhe Konsultime Publike – ky është për Ligjin; 2) ftesat zyrtare dërguar nëpërmjet e-mail-ëve dhe telefonatave 3) ftesat zyrtare dërguar me postë, 4) afishimi i njoftimeve në ambientet e institucioneve përgjegjëse.

Në rastin e VKM-së nr. 459 dhe Draft-Planit mbi ZhRK-në, nuk ka informacion mbi mënyrën se si janë shpërndarë ftesat për konsultim publik. Në faqen zyrtare të Programit për Zhvillimin Rajonal Shqipëri, informacioni i vetëm që gjendet tregon se këto aktivitete të konsultimit publik janë zhvilluar për aktet nënligjore në fjalë.¹⁹ Duhet të theksojmë se për Draft-Planin e bazuar në intervistat me përfaqësuesit e FShZh-së, procesi i konsultimit është akoma në vazhdim e sipër. Kemi bërë kontrolle të herëpashershme në llogaritë e mediave sociale dhe faqet e internetit të FShZh-së dhe PZHRSH-së gjatë dy viteve të fundit, për të parë nëse shfaqet ndonjë njoftim për konsultim publik. I vetmi informacion që gjendet, lidhet me organizimin e këtyre aktiviteteve,²⁰ por jo me njoftime të mëparshme me qëllim për të përcjellë zhvillimin e aktiviteteve të tilla.

Kriteri 13: Procesi i konsultimit (debatit) publik ofron kohë të mjaftueshme për përgatitjen dhe dërgimin e kontributeve.

Procesi është zhvilluar në përputhje me kriteret dhe afatet kohore, të specifikuar në Ligjin për Njoftimin dhe Konsultimin Publik. Projektligji, Raporti i Vlerësimit të Ndikimit dhe Shënimi sqarues janë dërguar për konsultim në regjistrin elektronik për njoftime dhe konsultime publike më 6 mars 2020 dhe kanë qëndruar të hapura për komente dhe sugjerime deri më 3 prill 2020.²¹ Në VN pohohet se konsultimet publike ishin gjatë periudhës mars-maj 2020. Gjatë intervistës me përfaqësuesit e FShZh-së, na u treguan e-mail-et e tri javëve para datës së konsultimit publik, por vetë dokumentet nuk na ofroheshin dot.

Në rastin e VKM-së nr. 459 dhe Draft-Planit mbi ZhRK-në, meqenëse nuk gjenden informacione mbi mënyrën se si janë dërguar ftesat, nuk gjykojmë dot nëse koha e dhënë për të konsultuarit ishte e mjaftueshme për të përgatitur dhe dorëzuar të dhënat.

Kriteri 14: Ministria që ka ndërmarrë konsultimin publik, përgatit dhe boton një raport të detajuar konsultimi publik.

Raportet e konsultimit publik që përfshijnë numrin e mbledhjeve, pjesëmarrësit, vendndodhjen, apo komentet dhe rekomandimet e dorëzuara nga pjesëmarrësit për Ligjin nr. 102/2020 ose VKM-në nr. 456, nuk na janë mundësuar nga institucionet monitoruese. Nuk gjendet online as një raport konsultimi për Ligjin nr. 102/2020 apo VKM-në nr.459. Të vetmet materiale online në faqen e internetit të PZHRSH-së dhe jo në atë të FShZh-së, janë minutat e takimeve të konsultimeve institucionale për Ligjin nr. 102/2020, por këto dokumente nuk mund të kualifikohen si raporte konsultimi publik.²² Për VKM-në nr. 459, në saje të Kërkesës për Informim, arritëm të

19 www.rdpa.al/konsultimet/

20 Për shembull: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02Ssk9hR7u_jKZoelSG5537qFA621opxppCnN7kmsPzm6wXofjqQBroswabfnrCJoQXl&id=2004099326541466

21 <http://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/262>

22 <http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/Minuta-takimi-1.pdf>. <http://rdpa.al/discussed-at-the-meeting-of-the-consultative-council-central-government-local-government-draft-law-on-regional-development-and-cohesion/>. <http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/Minuta-takimi-2.pdf>

kishim akses te 17 minuta mbledhjes. Bazuar te këto minuta mbledhjes, është vërtetuar se ka një shtojcë me një listë pjesëmarrësish, të cilët morën pjesë në konsultimet publike dhe mbledhjet e diskutimit, duke përfshirë gjithashtu edhe kontributet e dhëna nga vetë pjesëmarrësit. As në këtë rast, nuk është përgatitur apo publikuar një raport publik konsultimi referuar këtij procesi nga institucioni i monitoruar, FShZh. Një përmbledhje e procesit të konsultimit (p.sh.: informacion mbi mënyrën si u zhvillua, cilat evente online ose ballë-për-ballë u mbajtën) mund të gjendet në dokumentet fillestare (ex-ante) vetëm për Ligjin. Në Shënimin Sqarues përfshihen rezultate individuale mbi secilin institucion për Ligjin, ndërkohë që ky informacion mungon në VKM-në nr. 459 dhe Draft-Planin mbi ZhRK-në.

Kriteri 15: Pas konsultimit publik, propozimi përfundimtar, për të cilin u ra dakord, nuk pëson ndryshime të mëtejshme nëpërmjet proceseve të konsultimit ndërministror.

Nuk ka evidenca për procese shtesë konsultimi ndërministror për dy aktet ligjore të miratuara, (ligji nr. 102/2022 dhe VKM-ja nr. 459/2021) të vlerësuara me anë të këtij raporti pas procesit të konsultimit publik.

Meqenëse draft-politika mbi ZhRK-në nuk është miratuar ende, për shkak të kësaj pasigurie, nuk e vlerësojmë dot këtë kriter.

Vlerësimi përfundimtar i kriterëve

Kriteri	Vlerësimi përfundimtar
Kriteri 1: Vlerësimet e ndikimit të nxjerra nga institucionet relevante u përgjigjen plotësisht pyetjeve të ngritura nga dispozitat dhe metodologjitë e vlerësimit të ndikimit të organeve qendrore qeveritare.	Pjesërisht i përmbushur
Kriteri 2: Vlerësimet e ndikimit përdorin informacion dhe të dhëna cilësore dhe sasiore, që kanë të bëjnë me lloje të ndryshme ndikimesh, siç e kërkon nevoja.	Pjesërisht i përmbushur
Kriteri 3: Vlerësimet e ndikimit gjinor kryhen si pjesë e procesit të vlerësimit të ndikimit.	I papërmbushur
Kriteri 4: Opsionet e politikave janë përcaktuar si pjesë e procesit të vlerësimit të ndikimit.	Pjesërisht i përmbushur
Kriteri 5: Opsionet e politikave kanë kosto dhe rezultatet e analizës tregojnë qartë koston dhe burimin/et e fondit për politikave e propozuara.	Pjesërisht i përmbushur
Kriteri 6: Monitorimi i Politikave dhe mekanizmat e vlerësimit janë zhvilluar siç duhet, si pjesë e procesit të vlerësimit të ndikimit, së bashku me treguesit e performancës.	Pjesërisht i përmbushur
Kriteri 7: Konsultimet zhvillohen gjatë avancimit të politikave dhe legjislativitetit.	I papërmbushur
Kriteri 8: Konsultimet e zhvilluara gjatë procesit të avancimit të politikave përfshijnë të gjitha grupet e interesit përkatëse.	I papërmbushur
Kriteri 9: Konsultimet e zhvilluara gjatë avancimit të politikave marrin siç duhet parasysh kontributin e nxjerrë nga të konsultuarit.	I papërmbushur

Kriteri	Vlerësimi përfundimtar
Kriteri 10: Pasi draft-politika përgatitet, kalon nëpërmjet një procesi konsultimi (debati) publik.	Plotësisht i përbushur
Kriteri 11: Njoftimi mbi konsultimin (debatin) publik përfshin publikimin e të gjithë dokumenteve përkatëse.	Pjesërisht i përbushur
Kriteri 12: Ministria përkatëse shpërndan në mënyrë aktive ftesën e pjesëmarrjes në konsultimin (debatin) publik.	Pjesërisht i përbushur
Kriteri 13: Procesi i konsultimit (debatit) publik ofron kohë të mjaftueshme për përgatitjen dhe dërgimin e kontributeve.	I papërbushur
Kriteri 14: Ministria që ka ndërmarrë konsultimin publik, përgatit dhe boton një raport të detajuar konsultimi publik.	I papërbushur
Kriteri 15: Pas konsultimit publik, propozimi përfundimtar, për të cilin u ra dakord, nuk pëson ndryshime të mëtejshme nëpërmjet proceseve të konsultimit ndërministror.	Pjesërisht i përbushur

III. REKOMANDIME PËR PËRMIRËSIM

- 1.** Qartësim i sistemit Institucional, si dhe përgjegjësi e detyra të qarta për secilin institucion të përfshirë në Politikën e Zhvillimit Rajonal dhe Koordinimit në Shqipëri. Meqenëse këto politika janë relativisht të reja në Shqipëri, kuptohet që nevojitet një proces tranzicioni për vendosjen e një kornize institucionale. Rekomandohet caktimi i një institucioni kryesor përgjegjës për politikën e zhvillimit rajonal dhe koordinimit dhe sigurisht, caktimi i institucioneve të tjera që do të ofrojnë ndihmë dhe bashkëpunim në fusha e sektorë të ndryshëm të këtyre politikave.
- 2.** Vlerësimet e ndikimit rregullator duhet të jenë një kriter formal jo vetëm për projektligjet, por edhe për aktet nënligjore. Gjatë monitorimit, është vërtetuar se mungojnë VNR-të për draftet e vendimeve të Këshillit të Ministrave. Në shumicën e rasteve, aktet nënligjore janë ato që përcaktojnë procedurat institucionale dhe vënien në zbatim dhe, për këtë arsye, ndikimi i tyre lidhet në mënyrë të drejtpërdrejtë me politikën në fjalë. Nga ky këndvështrim, edhe VNR-të janë thelbësore për akte ligjore të tilla.
- 3.** Në analizat e vlerësimeve të ndikimit, vihet re përdorimi i të dhënave cilësore dhe sasore, por ajo që mungon në të vërtetë është një analizë e detajuar dhe gjithëpërfshirëse e këtyre të dhënave. Për këtë arsye, rekomandohet që analiza e të dhënave të mbledhura të jetë më konkrete dhe të jetë e lidhur me analizën dhe llojet e ndryshme të ndikimeve që janë marrë parasysh. Për më tepër, të dhënat duhet të jenë të përditësuara, duhet të përfshijnë tregues socio-ekonomikë dhe një listë gjithëpërfshirëse të grupeve të synuara që preken nga ky fenomen dhe, së fundmi, duhet të qartësohen edhe burimet nga të cilat vijnë.
- 4.** Gjatë përgatitjes së ndikimeve të vlerësimit dhe trajtimit të të dhënave, në veçanti për ZhRK-në, duhet inkurajuar një bashkëpunim i ngushtë ndër-institucional, sidomos në nivelin e qeverisjes vendore. Në këtë mënyrë, informacioni i mbledhur do të ketë shtrirje më të madhe. Për të pasur informacion më të qartë e konkret për situatën e rajoneve të prekura nga ligji, rekomandohet edhe përforsimi i bashkëpunimit me Organizatat e Shoqërisë Civile, duke u fokusuar më së shumti tek ato që funksionojnë në terren dhe duke i përfshirë ato gjatë procesit të përgatitjes së dokumenteve të vlerësimeve të ndikimit.
- 5.** Duhet t'i kushtohet vëmendje më e madhe dhe të përfshihen vlerësimet e ndikimit gjinor në procesin e vlerësimit të ndikimit të të gjitha aktet legjislativë, tek ato që po përgatiten aktualisht dhe në të ardhmen. Problematikat gjinore vlejnë të analizohen dhe të merren parasysh në të gjitha politikën, por atyre u kushtohet vëmendje më e veçantë në rastin e politikave të ZhRK-së. Meqenëse zhvillimi rajonal ndikon aspektin socio-ekonomik të popullsisë, grave (të cilat konsiderohen si më të cenueshme, veçanërisht ato që ndodhen në zona të izoluar) duhet t'u kushtohet vëmendje më e veçantë, sidomos në mënyrën si politikën e planifikuar ndikojnë situatën e tyre socio-ekonomike.
- 6.** Aktivitetet e formimit dhe përforsimit të aftësive duhet të organizohen dhe zhvillohen me burimet njerëzore të institucioneve përgjegjëse, që të përgatisin dokumentet ex-ante, me një fokus të veçantë të vlerësimi i ndikimit gjinor. Duhet të merren gjithashtu parasysh edhe praktikën më të mira dhe ndarja e përvojave me vendet evropiane dhe ato rajonale.
- 7.** Gjatë analizës së VNR-ve, është vërtetuar se janë përfshirë tri opsione politikash. Sidoqoftë, meqenëse është vënë re se vlerësimi i opsioneve të politikave është sipërfaqësor, rekomandohet që ato të analizohen dhe të vlerësohen plotësisht. Një vlerësim i hollësishëm që fokusohet te rezultatet pozitive dhe negative, ndikimet, grupet e synuara që preken nga ky fenomen dhe kostot e planifikuar për secilin opsion politik, e qartëson edhe më shumë arsyen e zgjedhjes së një opsioni specifik, si dhe arsyetimin e marrjes së këtij vendimi.

8. Rekomandohet që gjatë procesit të konsultimit, gjatë zhvillimit të politikave dhe pas përgatitjes së projektligjit, të gjitha materialet e nxjerra nga ky konsultim të dokumentohen dhe të jenë në dispozicion të publikut.
9. Gjatë procesit të konsultimit, duhet të përfshihen të gjitha grupet përkatëse të synuara që ndikohen nga ky fenomen dhe që mund të ofrojnë komente dhe diskutime gjatë takimeve publike. Është e rëndësishme që procesi i informimit të shoqërohet me instrumente të shumëllojshme komunikimi, duke përfshirë këtu jo vetëm e-mail-in, faqen e internetit apo mediat sociale, por edhe instrumente të tjera komunikimi, të cilat u janë përshtatur grupeve të synuara që synojnë të informohen. Për shembull, grupet e synuara, të cilat ndodhen në zona të izoluar, e kanë më të vështirë të komunikojnë online, kështu që duhet të përdoren forma të tjera komunikimi (kanalet televizive vendore, takimet ballë-për-ballë, etj.)

SHTOJCAT

Akses falas te kërkesat për informim

Institucioni	Data e dërgimit	Data e marrjes
Zyra e Kryeministrisë	19 prill 2022	20 prill 2022
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	10 maj 2022	26 maj 2022
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	17 maj 2022	19 maj 2022
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	8 qershor 2022	13 qershor 2022
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	15 qershor 2022	16 qershor 2022

Intervistat

Institucioni/Organizata	Pozicioni	Data	Vendi
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Drejtori i Programimit Strategjik	21 prill 2022	Premisat e FShZh-së
Zyra e Kryeministrisë	Koordinatori i Politikave dhe Prioriteteve në Zyrën e Kryeministrisë	4 maj 2022	Online
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Specialist monitorimi	19 maj 2022	Online
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Drejtori i Zhvillimit Rajonal	13 qershor 2022	Online
Zyra e Kryeministrisë	Shefi i Kabinetit të Zyrës së Kryeministrisë	14 qershor 2022	Online
Fondi Shqiptar i Zhvillimit	Drejtori i Programimit Strategjik	14 qershor 2022	Premisat e FShZh-së

Burime të tjera

1. VKM-ja nr. 197 e 11 prillit 2018 (ReP)
2. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02Ssk9hR7ujkZoeLSG5537qFA621opxppCnN7kmsPzm6wXofJqqBroswabfnrCJoQXI&id=2004099326541466
3. <http://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/262>
4. <http://rdpa.al/discussed-at-the-meeting-of-the-consultative-council-central-government-local-government-draft-law-on-regional-development-and-cohesion/>
5. <http://rdpa.al/first-round-of-awareness-raising-campaign-in-the-framework-of-regional-development-and-cohesion-reform-in-albania-successfully-finalized/>
6. <http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/Minuta-takimi-1.pdf>
7. <http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/Minuta-takimi-2.pdf>
8. http://rdpa.al/wp-content/uploads/2020/08/REGIONAL_POLICY.pdf
9. <https://kryeministria.al/newsroom/vendime-te-miratuara-ne-mbledhjen-e-keshillit-te-ministrave-date-30-korrik-2021/>
10. <https://www.parlament.al/ProjektLigje/ProjektLigjeDetails/51424>
11. Ligji për Njoftimin dhe Konsultimin Publik në Shqipëri: <https://www.idp.al/legjislacionnjoftimi-dhe-konsultimi-publik/>
12. Raport Monitorimi, Parimet e Administratës Publike: Shqipëri, OBZHE 2021
13. Faqja zyrtare e internetit të Parlamentit Kombëtar: <https://www.parlament.al/ProjektLigje/ProjektLigjeDetails/51424>
14. Faqja zyrtare e internetit të Regjistrisë Elektronike për Njoftimet dhe Konsultimet Publike në Shqipëri: <http://konsultimipublik.gov.al/Konsultime/Detaje/262>
15. Faqja zyrtare e ZK-së: <https://kryeministria.al/newsroom/vendime-te-miratuara-ne-mbledhjen-e-keshillit-te-ministrave-date-30-korrik-2021/>
16. www.rdpa.al/konsultimet/